Василь Загаєвич.

МІСЯЦЬ.

Тепла місячна ніч при кінці липня. Небо чисте, погідне, ані одної хмарки. Тихо довкола, лише жаби рехкають.

В таку то ясну, погідну ніч їхав я фірою в товаристві одного учителя ґімназіяльного. Я мав охоту балакати, починав то з сего, то з иньшого боку, але побачивши, що професор зїває, я дав спокій. Як захочеш розмови, гадаю собі, то сам розпічнеш, а як ні, то обійде ся. Я опер ся о мішок із сїчкою, що лежав за нашими плечима, і почав вдивляти ся в місяць, що як раз плив напротив нас. Він видав ся мені сьмішним. Його глупо скривлене лице пригадало мені чомусь одного кльовна з цирку в хвилї, коли стоїть на аренї без шапки і регочеть ся. Се порівнанє розсьмішило мене. Такий глупий Авґуст, думаю собі, а як його величають у піснях на всї боки, не знати за що? І я почав поволи пригадувати собі ті пісні, в яких згадує ся про місяць. Начислив їх девять. А всї вони нїчого собі, гарні, нема що казати. От хоч би отся — і я почав тягти півголосом:

Ой зійди, зійди, ясен місяцю
Як млиновеє коло...

Професор поглянув на мене і розпочав розмову.

— Ви поет?

— Нї! — кажу.

— То може закохані?

— Також нї!

— Бо бачу, що вам щось дуже подобаєть ся місяць.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-08 17:31 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112109176153
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— А хиба вам не подобаєть ся?

Він заперечив головою.

— Нї, — каже, — я не люблю місяця. Під його впливом я трачу свобідну волю, трачу енерґію, не годен здорово думати і спати не годен. Попросту, як місяць сьвітить, я тоді слабий, нї до чого не здібний. Скажу вам, що менї далеко більше до вподоби громи та блискавиці, як така глупа місячна ніч.

— Знаєте добродію, — кажу йому, — ви мене зацікавили, бо о скілько я мав нагоду бувати з людьми в таку ніч, то я завсїди чув лише похвали для місяця і для такої ночи.

— Воно так, бачите, — говорив професор далї, — бо не всякий умів критично думати. Нехай би лише кождий добре застановив ся, то побачив би, що найбільші дурницї стріляє чоловік власне в таку місячну ніч. Під впливом місяця ще нїхто нїчого мудрого не зробив і мабуть не зробить.

— Се може трохи за сьміло сказане, пане професор? — обізвав ся я, — бо не хоче ся вірити, аби місяць заставляв людий робити самі дурницї.

— Зовсїм не за сьміло! — відповів він. — Ну, дайте менї примір, хто коли в сьвітї зробив або видумав що мудрого при сьвітлї місяця?

Я не знав такого приміру.

Ми в'їхали в якесь село. Професор торкнув мене ліктем і показав рукою на право. Я поглянув і побачив, що в тїни дерева стояла дївка з парубком.

— От бачите, — зачав він, коли ми під'їхали трохи дальше, — вони оголомшені нині чаром ясної ночи, забувають сьвіт, людий, а колись обоє прокляють сю чудову ніч і сей місяць ясний. Я готов заложити ся, що вона буде його скаржити до суду за „аляментацію“, а коли він і оженить ся з нею, то також нїчого мудрого з того не вийде, він буде ґаратати її, що влїзеть ся і витикати, що вона йому сьвіт завязала. Сьмієте ся? Кажете, що се лише здогад і нїщо більше? То я вам дам иньший приклад із власного досьвіду.

Професор закурив папіроску і почав оповідати менї свою пригоду, а короткий зміст його оповіданя такий.

— По укінченю фільософії я поїхав на село до брата, розумієть ся, без іспиту. На селї нудьга — відома річ. Книжок не було де роздобути, з сусїдства нїхто не приїздив, бо се був час жнив, лише місцева учителька приходила до нас мало не що дня

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-08 17:31 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112109176153
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

і з нею забивав я нудьгу як міг. Вона була веселого успособленя, дотепна, знала дещо з літератури, при тім сама нїчого собі, отже я в її товаристві не зле бавив ся. По кількох тижнях ми були як старі знайомі. Коли часом забавила довше у нас, я відпроваджував її, але що я не мав нїяких побожних намірів, то я держав ся завсїди поважно, значить ся, провів до воріт тай „добраніч, моє поважане“. Про любов я нїколи з нею не говорив. По що завертати їй голову, — думав я собі, — коли я з нею женити ся не можу, хоч би для того, що вона не має крейцара, а я не маю іспиту. Лїпше дати їй до пізнаня, що я лиш бавлю ся, забиваю нудьгу тай тілько. Братова нераз дразнила мене в жартах панною Юльцею — так називала ся учителька — але я заспокоював братову.

— Не бій ся, — кажу їй, — я вже не ґімназіяст.

Одного разу в неділю вже при кінцї ферій приїхали були гості до нас і ми забавляли ся досить довго. Вино було несогірше, розмова оживлена, час минав скоренько. По півночи гості роз'їхали ся, а я взяв капелюх і наготовив ся відпровадити учительку. Ми вийшли на дорогу.

— Ах, що за красна ніч, — промовила вона перша.

— Чудова, — сказав я не надумуючи ся.

Ніч дїйсно була чудова. Небо чистеньке, анї одної хмарки, зьвізди мерехтїли, а місяць плив посеред неба і всьміхав ся до нас. Тихо-тихенько довкола, хоч мак сїй. Лише жаби рехкали. Моя товаришка затягнула низьким альтом:

Ой місяцю, місяченьку, зайди за комору
Нехай же я з моїм милим собі поговорю.

Що стало ся зі мною в сю хвилю, сього я тепер не годен вам сказати. Скажу вам коротко, що все оголомшило мене. Я притиснув руку товаришки до свого боку з цїлої сили, вона співала дальше, а я йшов коло неї неначе зачарований, на душі робило ся так гарно, що я готов був увесь сьвіт обіймати і цїлувати.

— Панно Юлїє, — заговорив я, коли вона перестала співати, — я тепер ішов би на край сьвіта.

— Самі? — запитала вона несьміло.

— Нї! з вами! — відповів я без намислу.

— Так вам здаєть ся під впливом місяця, — говорила товаришка. — А місяць зайде, тодї було би вам жаль вашого ходу.

— Не так місяць, як радше ваш спів мене очарував.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-08 17:31 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112109176153
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

— Ви кпите чи дороги питаєте? — заговорила вона швидко, немов загнївана. При сих словах поглянула на мене. При сьвітлї місяця її гарні чорні очи видали ся менї ще красшими і чорнїйшими. Я вже не міг оперти ся покусї, в одну мить обняв її обома руками і поцїлував.

— Ось маєте доказ, що не кплю, — заговорив я якимось не своїм, тихим, хрипливим голосом.

Вона не відповіла анї слова, я також не знав, що дальше говорити. Я йшов як у снї, що хвиля зупиняв ся, обіймав і цїлував її. Я зміркував, що випадаю з ролї, але направляти похибку у мене не було анї сили, анї охоти.

Ми прийшли до школи, сїли на лавочцї в верандї заслоненій диким виноградом, і там розпочала ся на ново розмова.

— Отже можу вам вірити, пане Омеляне? — питала.

— Так, панї! на се маєте моє чесне слово, — відповів я.

* * *

Не буду оповідати вам дальшої нашої розмови, бо се були самі пусті небилицї. Скажу вам лише коротко те, чого треба для закінченя. Сеї ночи відійшов я зі школи з якоюсь цьвіткою, а на третій чи четвертий раз уже з перстенем. Таким чином я оженив ся ще того самого року, бо мусїв оженити ся. Я жонатий уже шість лїт, а іспиту не маю. А се через місяць, що сьвітив так ясно як тепер, через глупу місячну ніч.

Сього я ще нїкому не оповідав, а коли сьогодні вам оповів, то лише під впливом такої ночи.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-08-08 17:31 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112109176153
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google